

Renata M. Sigva

Skala Postaw Twórczych versus Odtwórczych (SPTO)

**Podręcznik testu – wersja dla uczniów szkoły
gimnazjalnej**

Kraków 2011

Wydawnictwo:

© **Ministerstwo Edukacji Narodowej, Kraków 2011**

Wszelkie prawa zastrzeżone, kopiowanie, przedruk i rozpowszechnianie całości lub fragmentów bez zgody wydawcy zabronione.

Podręcznik opracowany został w ramach projektu: „Opracowanie narzędzi diagnostycznych i materiałów metodycznych wspomagających proces rozpoznawania predyspozycji i zainteresowań zawodowych uczniów” realizowanego przez Krakowską Akademię im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego

Spis treści

1. Wprowadzenie	4
1.1. Podstawy teoretyczne narzędzia do badania postaw twórczych vs. odtwórczych młodzieży gimnazjalnej	4
1.2. Etapy konstrukcji kwestionariusza skal postaw twórczych vs. odtwórczych	12
2. Opis i stosowanie narzędzia badawczego	14
2.1. Opis narzędzia i procedura badania	14
2.2. Analiza ilościowa	20
2.3. Analiza jakościowa	21
3. Psychometryczne właściwości narzędzia	24
3.1. Opis próby normalizacyjnej	24
3.2. Rzetelność kwestionariusza	25
3.3. Charakterystyka poszczególnych pozycji kwestionariusza – moc dyskryminacyjna pozycji	26
3.4. Trafność narzędzia	28
4. Normalizacja	30
Bibliografia	32
Spis tabel	33
Spis rysunków	34
Aneks 1. Skala Postaw Twórczych i Odtwórczych	35
Aneks 2. Klucz do narzędzia	42

1. Wprowadzenie

1.1. Podstawy teoretyczne narzędzia do badania postaw twórczych vs. odtwórczych młodzieży gimnazjalnej

Nowe zadania stojące przed człowiekiem XXI wieku, spowodowały konieczność dokonania w programach nauczania, jak też w obrębie zakładanych w procesie edukacji celów istotnych zmian. Potrzebne okazało się ukształtowanie odpowiedniego człowieka, elastycznego, dysponującego bogatą wyobraźnią i zdolnością do ekspresji twórczej, cechującego się nowatorstwem i oryginalnością myślenia.

Poglądy na temat twórczości biorą początek w źródłach religijnych i filozoficznych. Pierwsze znaczenie słowa twórczość odnosiło się do działalności Boga i było synonimem słowa Bóg czyli stwórca. Sokrates ujmował twórczość jako przejaw boskiej siły Demiurga, Platon jako odkrywanie przez artystę odwiecznych, ponadczasowych idei, Arystoteles uważał ją za tworzenie nowych przedmiotów na podobieństwo natury, neoplatonicy i św. Augustyn nadali jej wysoką rangę naśladownictwa Boga¹.

Pojęcie „twórczość” uległo znacznej ewolucji, poszerzając swój zakres i treść, stało się przy tym dość niejasne i wieloznaczne. Rozszerzenie zakresu znaczeniowego twórczości spowodowało ukształtowanie się idei pankreacjonizmu, wskazującej, iż twórczość stanowi właściwość każdego człowieka oraz może być zauważalna na każdym polu jego funkcjonowania, a więc w sztuce, nauce czy technice².

Wydaje się, iż to psychologia humanistyczna zapoczątkowała takie rozumienie twórczości. Przedstawiciele tego kierunku (E. Fromm, C. Rogers, A. Maslow) traktowali twórczość jako wartość nadającą życiu człowieka sens i jako drogę prowadzącą do zdrowia psychicznego³. Według nich twórczość jest głęboko zakorzeniona w naturze człowieka i przysługuje wszystkim ludziom bez względu na rodzaj ich działalności.

Definiując twórczość autorzy najczęściej wskazują na jej czteroaspektowy paradygmat interpretacyjny⁴. W układzie takim twórczość postrzegana jest w aspekcie atrybutywnym, osobowym, procesualnym oraz wieloczynnikowym.

Atrybutywny sposób dookreślania twórczości akcentuje nowość i użyteczność jakiegoś wytworu. To właśnie te cechy, zdaniem A. Góralskiego, odróżniają twórcze dzieła od nietwórczych wytworów⁵. Podobnie rzecz ujmowali amerykańscy psychologowie (M. Stein⁶, T.

¹ Por. W. Tatarkiewicz, *Dzieje sześciu pojęć*, Warszawa 2006.

² T. Giza, *Pedagogika twórczości w pracy nauczycielskiej*. Kielce 1998.

³ J. Sołowiej, *Psychologia twórczości*, Gdańsk 1997.

⁴ M. Stasiakiewicz, *Twórczość i interakcja*, Poznań 1999

⁵ A. Góralski, *Reguły treningu twórczości*, Warszawa 1978

Amabile⁷, R. Sternberg⁸, T. Lubart⁹) wskazując, na dość kłopotliwy problem z „nowością” i „cennieścią” dzieł, wytworów. Jak zauważa E. Nęcka, aby uniknąć owych sprzeczności związanych z wartością twórczą dzieł, badacze stosują rozbudowane kryteria definicyjne twórczości oraz często zastępują ten termin określeniem kreatywność¹⁰.

Twórczość w aspekcie osobowym to próba znalezienia odpowiedzi na pytanie o cechy charakteryzujące twórców, cechy tzw. osobowości twórczych. Wydaje się, iż to właśnie psychologiczna droga poznania twórczych umysłów, oparta w dużej mierze na stosowaniu licznych testów, pomiarów, statystycznych procedur, otwiera dyskurs dla innych dziedzin naukowych, w tym także dla pedagogiki. Badacze wymieniają różne właściwości cech osobowości twórczej, najczęściej jest to odwaga, dociekliwość, niezależność, zaangażowanie itd¹¹. Dość rozbudowaną listę atrybutów twórczego człowieka podaje P. Łuczak, wymieniając następujące wskaźniki:

1. Szczególny sposób spostrzegania świata - osoby twórcze widzą konkretne zjawiska ze wszystkimi szczegółami; potrafią myśleć abstrakcyjnie (klasyfikują i kategoryzują zjawiska i rzeczy); poznają świat umysłowo i racjonalnie, konkretnie i pojęciowo; nie utraciły też zdolności dziwienia się, zaciekawienia, popadania w zdumienie, choć posiadają wszechstronną wiedzę;

2. Otwartość umysłu i tolerancja dla dwuznaczności - człowieka twórczego wyróżnia elastyczność, brak sztywności myślenia, a także zdolność odbierania i tolerowania informacji sprzecznych, konfliktowych, dwuznacznych; niejednoznaczność pociąga go i pobudza do działania; jest w stanie czerpać informacje z wielu źródeł i przez dłuższy czas;

3. Niezależność i odwaga - osoby twórcze znacznie rzadziej ulegają wpływowi otoczenia społecznego, mniej obawiają się tego, co mówią i czego wymagają od nich inni ludzie; krytykowani i zwalczani zachowują niezależność w sądach i działaniach; mniej obawiają się niepowodzeń, bo akceptują same siebie i zdolne są wyrażać własne myśli i przekonania; ich niezależność jest ściśle związana z odpornością na brak nagród zewnętrznych i pochwał;

4. Spontaniczność i ekspresyjność - zachowanie osoby twórczej jest mniej kontrolowane i hamowane niż u innych ludzi; ma zdolność ekspresyjnego wyrażania swoich myśli i uczuć; chętnie podejmują próby wyrażania siebie poprzez formy ekspresji twórczej (śpiew, taniec, muzykowanie), choć nie zawsze posiadają zdolności w tym zakresie, a wszelkie braki nadrabiają radością i spontanicznością;

5. Brak obaw przed nieznanym - ludzi twórczych cechuje pociąg do zagadek, tajemnic, niejasności; potrafią podjąć nową działalność, która jest uważana za niepopularną lub ryzykowną; nie obawiają się zmiany miejsca zamieszkania; często interesują się sekretami

⁶ M. Stein uważał, iż twórcze jest tylko to co jest nowe i użyteczne dla ludzi. Por. M. Stein, Twórczość pod lupą, Warszawa 1997

⁷ T. Amabile, Creativity in context, New York 1997

⁸ R. Sternberg, Handbook of intelligence, Cambridge 2000

⁹ R. Sternberg, T. Lubart, Defying the Crowd: Cultivating Creativity in a Culture of Conformity, New York, 1995

¹⁰ E. Nęcka, Psychologia twórczości, Gdańsk 2003

¹¹ Por. K. Szmidt, Szkice do pedagogiki twórczości, Kraków 2001.

przyrody, zagadkami historii i tajemnicami funkcjonowania człowieka, choć nie są specjalistami w tych dziedzinach;

6. Zdolność koncentracji i fascynacja zadaniem - osoby twórcze są zdolne do dłuższej i głębszej koncentracji na tym, co robią, niż inni ludzie; tworzeniu oddają się całą swoją osobą; skupienie uwagi na wykonywanej czynności łączy z żywym zainteresowaniem i fascynacją, która wywołuje u nich uczucia dodatnie;

7. Życzliwe poczucie humoru - człowiek twórczy ma filozoficzne poczucie humoru, tzn. śmieje się razem z innymi ludźmi, ale nie z ludzi.

8. Zdolność do integrowania przeciwieństw - człowiek twórczy potrafi łączyć w całość to, co oddzielnie i przeciwstawne; obowiązek jest dla niego przyjemnością; różnica między pracą (nauką) a zabawą jest w tym przypadku nieuchwytna; zmienia wiele dychotomii w jedność¹².

Procesualne rozumienie twórczości wskazuje na właściwości procesów psychicznych, najczęściej wymieniane przez psychologów jako heurystyczność i nieciągłość. Rezultatem heurystycznego myślenia, prowadzącego dość często do dywergencyjnych rozwiązań, staje się wytwór nowy, nieznany, ale często też oryginalny choć niekoniecznie znajdujący możliwość praktycznego zastosowania¹³.

Jeżeli oryginalność znamionuje wyjście poza nieistotne, dobrze znane doświadczenia, to można ją zaliczyć do efektu transgresyjności człowieka. Transgresyjność jest intencjonalnym działaniem inwencyjnym (twórczym) i ekspansywnym, działania tego rodzaju opierają się na dwóch rodzajach motywacji. Aktywności ekspansywnej towarzyszy motywacja homeostatyczna (niespecyficzna), a aktywności innowacyjnej (twórczej) – heterostatyczna (specyficzna)¹⁴.

Zdaniem J. Kozieleckiego, autora koncepcji *homo transgressivus*, czyli człowieka twórcy, człowieka transgresyjnego, podmiot dąży poza to, co posiada, stara się stworzyć lub zdobyć nowe wartości. J. Kozielecki wyróżnia cztery kierunki działań transgresyjnych:

1. Działania autokreacyjne- czyli samorozwój, samorealizacja, dążenie do pełnego zrealizowania swych możliwości;

2. Działania twórcze- polegające na tworzeniu nowych, niekonwencjonalnych konstrukcji myślowych i wyobrażeńiowych;

3. Działania skierowane ku ludziom- mają na celu poszerzenie zakresu wolności osobistej, zdobycie władzy, kontrolowanie innych;

4. Działania praktyczne- zwiększanie produkcji dóbr materialnych¹⁵.

Działania wymieniane przez Kozieleckiego nie mogą być rozpatrywane bez uwzględnienia operacji umysłowych, a w szczególności myślenia. Wydaje się więc, każde

¹² P. Łuczak, Twórcza aktywność dziecka, "Wychowawca" 01/2006

¹³ T. Giza, Pedagogika twórczości w pracy nauczycielskiej, Kielce 1998

¹⁴ Por. J. Jakubowska-Baranek, O potrzebie kreatywności w zawodzie nauczyciela, (W:) Edukacja dla bezpieczeństwa. Bezpieczeństwo intelektualne Polaków, red. M. Gawrońska – Garstka, Poznań 2009

¹⁵ J. Kozielecki, Transgresja i kultura, Warszawa 1997

nasze działania , codzienne przekraczanie granic własnych możliwości jest twórcze lub przynajmniej może być twórcze.

Zdaniem Glotona i Clero myślenie konwergencyjne jest nierozdzielne od myślenia dywergencyjnego, i tym samym ma w tym samym stopniu co ono udział w akcie twórczym¹⁶. Oczywiście pod warunkiem, że twórczość zaistnieje i że proces twórczy nie zatrzymuje się w połowie drogi po zamrożeniu wiadomości, która zginie nie będąc wykorzystana, a także pod warunkiem, że myślenie dywergencyjne czyli postawa twórcza, będzie u dziecka żywe i aktywne. Za cechy tego rodzaju myślenia przyjmuje się¹⁷:

1. Płynność myślenia – zdolność wytwarzania w krótkim czasie wielu słów, sentencji, idei, pomysłów. Wskaźnikiem poziomu płynności myślenia jest liczba wytworzonych w określonym czasie pomysłów.

2. Giętkość myślenia – zdolność wytwarzania jakościowo różnych pomysłów i zmiany kierunku poszukiwań, umiejętność dostosowania metod rozwiązywania problemów do zmieniających się okoliczności. Giętkość jest przeciwieństwem sztywności myślenia.

3. Oryginalność myślenia – zdolność wychodzenia poza stereotypowe, najbardziej narzucające się rozwiązania, umożliwiające dostrzeganie nowych niezwykłych aspektów sytuacji problemowej. Nasze myślenie jest bardziej oryginalne, im lepiej potrafimy znajdować rozwiązania: niezwykłe, nieoczekiwane, niekonwencjonalne.

Jednak według E. Nęcki jednostka tworzy nie tylko myśląc. W proces ten zaangażowane są również procesy percepcji, uwagi, pamięci, motywacji oraz emocje¹⁸. Zdolność tworzenia można traktować jako cechę indywidualną, podobnie jak inteligencję czy introwersję. Zwolennicy takiego podejścia uważają, że każdy człowiek jest twórczy, chociaż nie każdy w jednakowym stopniu. Tak rozumiana twórczość nie musi łączyć się z tworzeniem dzieł. Przedstawicielem takiego podejścia był jeden z twórców psychologii humanistycznej Abraham Maslow, według którego jednostka ciągle się rozwijająca, zdrowa psychicznie, szczęśliwa i akceptująca samą siebie jest twórcza, mimo, że nie tworzy dzieł, uznawanych za nowe i wartościowe¹⁹. Psychologowie humanistyczni podkreślali egalitarny charakter twórczości, zwracając uwagę również na to, że twórczość może odnosić się do różnych typów aktywności człowieka, takich jak codzienna praca czy radzenie sobie w sytuacjach społecznych. Twórczość tak rozumiana jest w pewnym sensie stylem życia, wymagającym możliwości decydowania o samym sobie.

Zgodnie z założeniami psychologii humanistycznej proces twórczy to stan aktywności wewnętrznej, bez konieczności powiązania z tworzeniem dzieła sztuki. Przyjęcie postawy twórczej nie musi prowadzić do powstania określonego wytworu materialnego. Istotą

¹⁶ R. Gloton, C. Clero, Twórcza aktywność dziecka, Warszawa 1984.

¹⁷ K. Szmidt, Trening kreatywności. Podręcznik dla pedagogów, psychologów i trenerów grupowych, Gliwice 2008, s. 41 – 42.

¹⁸ E. Nęcka, Psychologia twórczości, Gdańsk 2003

¹⁹ A. H. Maslow, W stronę psychologii istnienia, Poznań 2004.

twórczości jest więc przyjęcie określonej postawy, czyli formy aktywności, angażującej zdolności postrzegania, wywołującej określone uczucia i prowokującej określone działania.

Wspomniany wcześniej R. Sternberg definiuje twórczość jako zdolność jednostki do generowania idei czy wytworów, które są równocześnie nowe i odpowiednie do okoliczności, w których powstały²⁰. Istnieje wiele koncepcji wyjaśniających strukturę procesu twórczego. Niektóre z nich akcentują funkcję społeczną wytworu twórczego, stopień jego nowości i znaczenia dla społeczeństwa. W innym rozumieniu, określanym jako podmiotowe, akcentowana jest funkcja osobista procesu tworzenia oraz jego znaczenie dla rozwoju osobowości twórcy.

W tradycyjnym ujęciu proces twórczy wyjaśniano odwołując się przede wszystkim do sfery poznawczej, wiążąc go wyłącznie z umiejętnością rozwiązywania problemów.

Podejście do twórczości w aspekcie wieloczynnikowym wydaje się być najbardziej typowe dla pedagogiki i jej subdyscyplin. Jak zauważa K. Szmidt „pedagogika, a w tym głównie dydaktyka, interesuje się najbardziej wynikami dydaktyczno-wychowawczymi, w jakich przebiega lub powinna przebiegać aktywność twórcza człowieka, nie tylko w szkole, ale i w pozostałych kręgach wychowawczych (rodzina, grupa rówieśnicza, zakład pracy, instytucje socjalno-wychowawcze i kulturalne (...))”²¹.

Szkoła przez długie lata nie przywiązywała wagi do myślenia twórczego, nie ceniła takich cech jak oryginalność, pomysłowość, elastyczność, przedsiębiorczość, siła wyobraźni, wrażliwość na piękno. Dopiero twórcy ruchu Nowego Wychowania, który pojawił się na przełomie XIX i XX wieku zwrócili szczególną uwagę na znaczenie swobodnego rozwoju jednostki. Uważali, że dzieciństwo ma wartość autonomiczną i sprzyja twórczemu rozwojowi poprzez swobodną aktywność dziecka. W procesie kształcenia młodych pokoleń szczególnego znaczenia nabierają metody aktywizujące uczniów, wyrabiające samodzielność, rozwijające twórcze myślenie, stawiające ich niejako w sytuacji badaczy, twórców, konstruktorów, czy też organizatorów własnego działania.

W dydaktyce polskiej, pod wpływem koncepcji J. Guilforda, według której twórcze myślenie mieści się w ogólnym modelu rozwiązywania problemów, za najważniejszy czynnik warunkujący proces tworzenia uznaje się nauczanie problemowe. Postawa twórczego poszukiwania odnosi się w tej strategii kształcenia zarówno do poznania, jak i do stosowania. Odkrycia i wynalazki jako akty charakterystyczne dla postawy twórczej występują w trakcie teoretycznej nauki oraz w procesie uczenia się przez działanie. Zdobywanie nowych doświadczeń na podstawie tekstu nie jest mechanicznym reprodukowaniem wiedzy, ale twórczym odkrywaniem zapisanych myśli. Miarą poprawności rozwiązywania problemu jest w tym przypadku zgodność myśli ucznia z zapisaną myślą naukową²².

Autorzy pedagogicznych koncepcji twórczości podkreślają związek między wychowaniem niedyrektywnym a twórczymi postawami uczniów. Swoboda w wychowaniu,

²⁰ P. Zimbardo, Psychologia i życie, Warszawa 2009.

²¹ K. Szmidt, Szkice do pedagogiki twórczości, Kraków 2001, s. 21.

²² M. Bartosiak-Tomusiak, Twórczość w edukacji, „Edukacja i Dialog”93/1996.

niestosowanie metod represyjnych, aktywizowanie wysiłków poznawczych i uwagi ucznia, nagradzanie za udane pomysły to mechanizmy wychowania, które sprzyjają kształtowaniu twórczych postaw.

Wymienione wymiary twórczości: atrybutywny, procesualny, podmiotowy i wieloczynnikowy, choć zdecydowanie dominują w literaturze psychologicznej i pedagogicznej nie wyczerpują płaszczyzn poznawania tej problematyki. Badacze zjawiska próbują dokonać innych zestawień, klasyfikacji twórczości, jej poziomów, warstw.

Przykładowo E. Nęcka²³ uwzględnia cztery poziomy twórczości na podstawie dwóch kryteriów: złożoności zjawisk psychicznych i doniosłości społecznej oceny wytworu. Pierwszy poziom twórczości – najniższy – to twórczość płynna (inteligencja płynna), stanowi uosobienie potencji człowieka i jest niezastąpionym podłożem dla pozostałych etapów twórczości. Twórczość ta jest możliwa dzięki elementarnym procesom poznawczym (ciekawość poznawcza), emocjonalno-motywacyjnych (aktywność skierowana na zaspokojenie różnych potrzeb, np. potrzeby nowości) i osobowościowych (określonych cech ułatwiających proces twórczy, np. otwartość).

Drugi poziom – to twórczość skryształizowana, wiążąca się z wykorzystaniem zadatków człowieka w procesie dążenia do celu czy rozwiązywania problemów. Aby działać człowiek musi tutaj posiadać już jakąś wiedzę, doświadczenia i umiejętności.

Ten rodzaj twórczości jest wynikiem naturalnego rozwoju twórczości płynnej i może ewaluować dalej, przechodząc w trzeci poziom – twórczość dojrzałą. Jednostka dokonuje tutaj wyboru celów a podstawowym składnikiem twórczości są tutaj procesy motywacyjne. Na czwartym, najwyższym poziomie znajduje się twórczość wybitna, zmieniająca od fundamentów dotychczasowy dorobek ludzkości.

Klasyfikacja E. Nęcki przypomina podział I. Taylora, wyróżniającego pięć stopni twórczości rozumianej jako hierarchiczny proces przechodzenia od najniższego stopnia do najwyższego. Najwcześniej pojawia się twórczość ekspresyjna ujawniająca się już w dzieciństwie w postaci różnych wytworów. Następnie kształtuje się twórczość produkcyjna, która jest ukierunkowana na wytwarzanie rzeczy oryginalnych i ujawniająca się w profesjonalnych wytworach artystycznych lub naukowych. Kolejną jest twórczość inwencyjna ujawniająca się w swobodnym i pomysłowym posługiwaniu się różnymi dostępnymi metodami, technikami czy materiałami. Wyrazem twórczości innowacyjnej jest doskonalenie i modyfikacja poprzedniego poziomu.²⁴

Współcześnie pojęcie twórczości nawiązuje nie tylko do wyników działania człowieka, ale również odnosi się do jego psychiki i mentalności (twórcze postawy, zdolności, charakter, krytyka), do nowych wzorów zachowań oraz do sfery autokreacji czyli samorozwoju, w którym człowiek świadomie kontroluje swoje środowisko wewnętrzne.

²³ E. Nęcka, Psychologia...op.cit. s. 216.

²⁴ Podaję za: M. Jankowska, Wychowanie do twórczości, (W:) Autorytet prawdy. Wychowanie dzieci i młodzieży, red. M. Ryś, Warszawa 2006.

Pojęcie postawy twórczej do pedagogiki społecznej wprowadził K. Kornilowicz w 1926 roku. Tego pojęcia używała również H. Radlińska. W latach pięćdziesiątych termin ten pojawił się na gruncie psychologii humanistycznej²⁵. Wielu współczesnych psychologów i socjologów traktuje postawę jako strukturę złożoną z trzech komponentów: poznawczego, emocjonalno-motywacyjnego (afektywnego) i działaniowego²⁶.

W literaturze przedmiotu postawa twórcza często odnosi się do osobowości twórczej i zespołu cech określających ją. W. Dobrołowicz uważa, że postawa jest względnie stałą strukturą procesów poznawczych, emocjonalnych i behawioralnych, odnoszących się do określonego obiektu i jego cech. Jako najważniejsze składniki poznawcze postawy twórczej wymienia: wyobraźnię, myślenie twórcze, zdolność do wytwarzania pomysłów, plastyczność, oryginalność itp. W sferze emocjonalnej autor podkreśla pozytywne ustosunkowanie się do twórczości, tu wskazuje m.in. zamiłowania, zainteresowania, natomiast w sferze zachowań chodzi, zdaniem autora o „aktywność poszukującą”, „o działania zmierzające do doskonalenia dotychczasowego stanu rzeczy”²⁷.

W ujęciu E. Fromma postawa twórcza jest przede wszystkim umiejętnością rozumienia, reagowania, dziwienia się, stawiania sobie pytań i angażowania się w działanie. Podstawowym warunkiem postawy twórczej jest umiejętność przeżycia siebie jako podmiotu kreatywności, który to podmiot potrafi przekroczyć granicę własnej osobowości w relacjach do innych ludzi czy też rzeczy²⁸. Istotną cechą postawy twórczej jest zdolność do postrzegania, czyli bycia świadomym. Percepcja tego typu jest świadectwem pełnego rozwoju osobowego. Tylko osoba o postawie twórczej potrafi postrzegać w sposób świeży i spontaniczny, gdyż pozbyła się mechanizmów obronnych i jest otwarta na doświadczenia²⁹.

J. Kujawiński określa postawę twórczą jako „zespół dyspozycji emocjonalno – motywacyjnych, poznawczych i sprawczych, który w sprzyjających warunkach zewnętrznych pozwala dziecku reorganizować dotychczasowe doświadczenia i w oparciu o jego składniki tworzyć lub odkrywać coś dla niego nowego i pożytecznego.

Postawa twórcza scharakteryzowana przez S. Popka zakłada istnienie sfery poznawczej i charakterologicznej. Ta pierwsza wynika z dyspozycji intelektualnych i wiąże się z możliwościami takimi jak: wysoka wrażliwość, zdolność w postrzeganiu, zapamiętywaniu wytwarzaniu i przetwarzaniu informacji dzięki wyobraźni, intuicji i specyfice myślenia dywergencyjnego. Tę drugą autor opisuje przez m.in. przez cechy niezależność, aktywność, witalizm, elastyczność, oryginalność, odwaga, samodzielność, otwartość, wysokie poczucie wartości „ja” itp.³⁰

²⁵ K.L. Szmidt, *Twórczość i pomoc w tworzeniu w perspektywie pedagogiki społecznej*, Łódź 2001.

²⁶ Por. T. Mądrycki, *Psychologiczne prawidłowości kształtowania się postaw*, Warszawa 1977, S. Mika, *Psychologia społeczna*, Warszawa 1984, S. Nowak (red.) *Teorie postaw*, Warszawa 1973,

²⁷ W. Dobrołowicz, *Psychodydaktyka kreatywności*, Warszawa 1995

²⁸ Podaję za: S. Popek, *Zdolności uzdolnienia twórcze*, (W:) *Aktywna twórczość dzieci i młodzieży*, red. S. Popek, Warszawa 1988, s. 26.

²⁹ Podaję za: J. Solowiej, *Psychologia twórczości*, Gdańsk 1997.

³⁰ S. Popek, *Kwestionariusz Twórczego Zachowania KANH*, Lublin, 1990

Rozwijanie postaw twórczych w dużej mierze zależy od działań nauczyciela, który może pobudzać młodzież do twórczego myślenia poprzez stawianie jej problemów dywergencyjnych, dostarczaniu mu okazji do twórczej ekspresji, pozwalając próbować czegoś nowego, oryginalnego, bez lęku, że popełnią błąd.

J. Kujawiński twierdzi, że twórcą może być każdy człowiek bez względu na wiek, a w dużym stopniu aktywność twórcza zależy od wychowania, które może z jednej strony rozwijać, a z drugiej hamować twórczość. Twierdzi on, że właśnie wychowanie spełnia pierwszoplanową rolę w kierowaniu twórczością, zwłaszcza gdy od wczesnej młodości budzi się i rozwija w wychowankach postawę twórczą.

Wielu autorów na podstawie badań konstruuje listę cech i właściwości osobowości twórczej w kontekście postawy twórczej. G. Davis wskazał 15 cech charakteryzujących wysoką postawę twórczą: świadomość twórczości, oryginalność, niezależność i chęć podejmowania ryzyka, wysoką energię, dokładność, ciekawość, poczucie humoru, zamiłowanie do fantazjowania, złożoności i nowości, zainteresowania artystyczne i estetyczne, otwartość umysłu, potrzebę samotności, spostrzegawczość i wrażliwość zmysłową, emocjonalność, etyczność (empatia, idealizm, altruizm pomocniczość). Inni autorzy (m.in. Schulz, Popek, Nęcka, Koziellecki) zwracają uwagę na: otwartość, dociekliwość, oryginalność, niezależność i odwaga, konsekwencję i upór, tolerancję dla sprzeczności, odpowiedzialność, pozytywny stosunek do samego siebie, elastyczność, wybiórcze zainteresowania, ekspresywność i zmienność³¹.

Skonstruowane narzędzie odnosi się w warstwie teoretycznej do pojęcia postawy twórczej vs. odtwórczej. Postawa ta określana jest przez trzy komponenty: poznawczy, emocjonalny i behawioralny; oraz stanowi zbiór określonych cech charakteryzujących osobowość twórczą i odtwórczą.

Wydaje się, iż najpełniejszą definicję postawy twórczej znajdujemy u S. Popka, który to autor wskazuje, iż jest to: „ukształtowana (...) właściwość poznawcza i charakterologiczna, wykazująca tendencję, nastawienie lub gotowość do przekształcania świata rzeczy, zjawisk, a także własnej osobowości”³². Aktywność własna może mieć charakter odtwórczy i twórczy. Poprzez działalność odtwórczą dziecko realizuje znane sobie zadania w znany sobie sposób, poprzez powtarzanie, reprodukowanie albo naśladowanie, nie dochodząc w rezultacie do nowych dla siebie doświadczeń.

³¹ K.J. Szmidt, *Twórczość i pomoc w tworzeniu w perspektywie pedagogiki społecznej*, Łódź 2001

³² S. Popek, *Zdolności i uzdolnienia twórcze – podstawy teoretyczne* (W:) *Aktywność twórcza dzieci i młodzieży*, red. S. Popek, Warszawa 1988, s. 27.

1.2. Etapy konstrukcji kwestionariusza skal postaw twórczych vs. odtwórczych

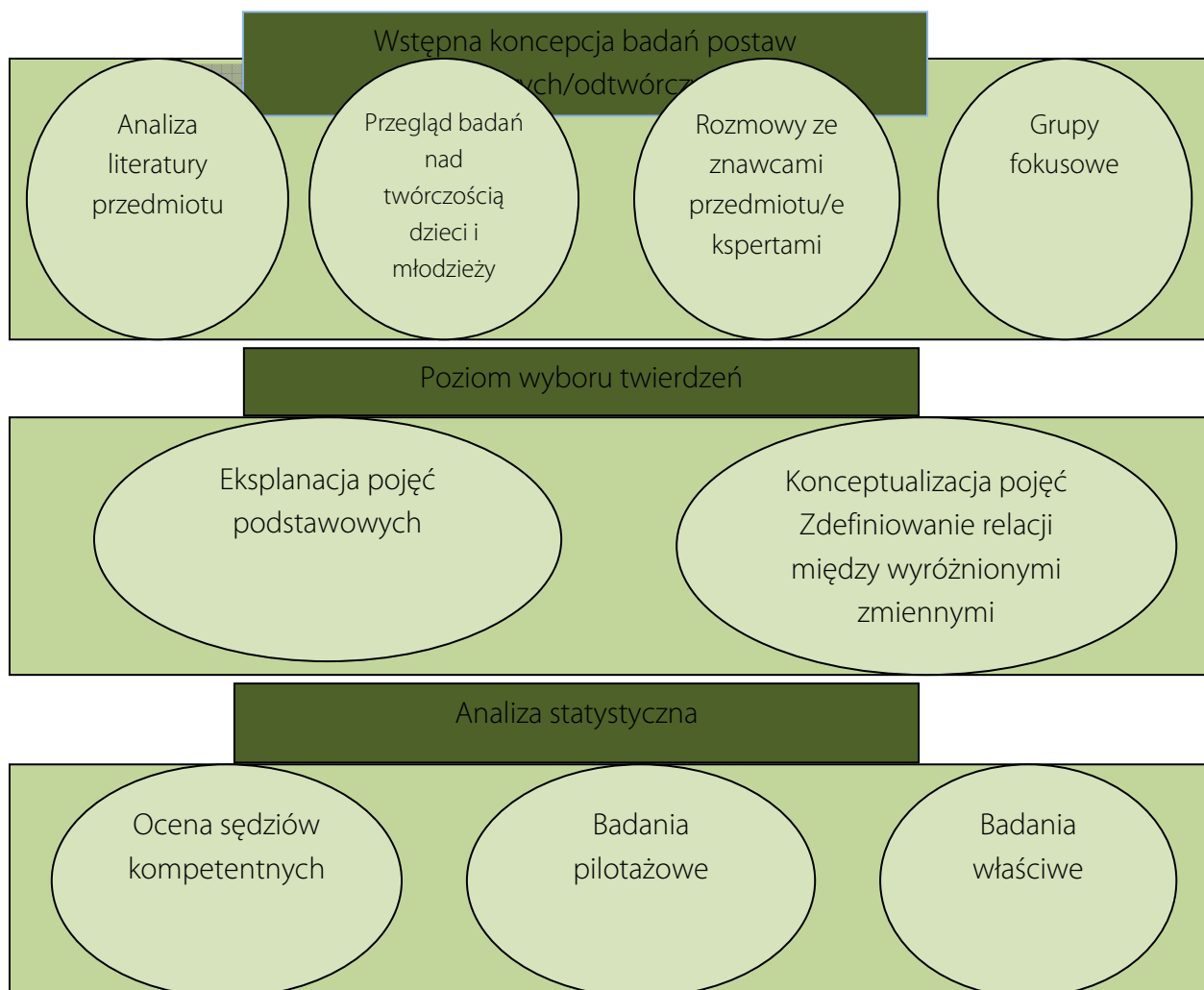
W fazie wstępnej konstruowania Kwestionariusza postaw twórczych vs. odtwórczych dokonano konceptualizacji cech badanych zmiennych – to jest postawy twórczej i odtwórczej. Określono tutaj sens teoretyczny postawy – ze wskazaniem na występowanie trzech komponentów - tzw. trójkomponentność postaw. Tak więc w skład badanych zmiennych wchodzi:

- komponent emocjonalny,
- komponent poznawczy,
- komponent behawioralny.

Składniki te są ze sobą wzajemnie powiązane, przejawiają się w każdej postawie, ale w różnych proporcjach. Na podstawie analiz teoretycznych –analizy kreatywności w literaturze przedmiotu i prowadzonych wcześniej badaniach na ten temat - dokonano wyboru odpowiednich pojęć, za pomocą których można było przedstawić odpowiednie sądy – twierdzenia. Twierdzenia poddane zostały ocenie przez czterech sędziów kompetentnych – pedagogów i psychologów. Każdy z sędziów dokonał samodzielnej oceny wszystkich 30 twierdzeń w zakresie zgodności z teoriami psychologiczno-pedagogicznymi (myślenie dywergencyjne), poprawności językowej, dostosowaniem treści twierdzeń do poziomu rozwoju badanych grup. Ostatecznie skonstruowano 30 twierdzeń, które znalazły się już w badaniach pilotażowych. Wyniki badań wstępnych zdecydowały o ostatecznej liczbie twierdzeń, których nie zredukowano, a więc ostateczna wersja narzędzia składa się z 30 twierdzeń.

Rycina nr 1 przedstawia fazy budowy narzędzia do badania postaw twórczych vs odtwórczych.

Rysunek 1 Etapy konstruowania narzędzia badawczego

2. Opis i stosowanie narzędzia badawczego

2.1. Opis narzędzia i procedura badania

Kwestionariusz przeznaczony jest do badań dzieci uczęszczających do gimnazjum do klas I-III. Badania powinny być prowadzone na zasadzie samodzielnego wypełniania kwestionariusza przez młodzież, w odpowiedniej, niezakłócającej toku badań atmosferze. Kwestionariusze są przeznaczone do badań indywidualnych, nie mogą być rozwiązywane przez osoby trzecie.

Narzędzie zawiera instrukcję podaną w arkuszu testowym, którą badany powinien uważnie przeczytać. Osoby nadzorujące badania mogą wyjaśnić dodatkowo procedurę badań, jeżeli wystąpi taka potrzeba, jednak osoba badana powinna samodzielnie rozwiązywać cały test.

Koncepcja narzędzia opiera się na założeniu, że na postawę twórczą składają się 3 sfery: poznawcza, emocjonalno-motywacyjna oraz sfera działaniowa. Analogicznie te same sfery budują postawy odtwórcze.

Tak więc narzędzie obejmuje 3 obszary (sfery poznawczą, emocjonalno-motywacyjną i działaniową) i do każdego z nich przyporządkowane są adekwatne twierdzenia/zdania.

W tabeli nr 1 wymieniono poszczególne twierdzenia kwestionariusza i ich przynależność do odpowiednich sfer.

Tabela 1 Twierdzenia kwestionariusza skal postaw twórczych versus odtwórczych

Pozycja/twierdzenie	Kategorie odpowiedzi	Postawy PT/PO	Komponenty	
<p>1.</p> <p>A. Gdy poznaję nowe zagadnienie lub zjawisko - interesują mnie wszystkie jego szczegóły i elementy</p> <p>B. Gdy poznaję nowe zagadnienie lub zjawisko - interesuję się przede wszystkim jego ogólną charakterystyką</p>	<p>A</p> <p>B</p>	<p>Twórcza</p> <p>Odtwórcza</p>	<p>POZNAWCZY</p>	
<p>2.</p> <p>A. Często mam wiele pomysłów na rozwiązanie jednego problemu</p> <p>B. Wystarcza mi jedno rozwiązanie jakiegoś problemu, nie staram się szukać kilku pomysłów</p>	<p>A</p> <p>B</p>	<p>Twórcza</p> <p>Odtwórcza</p>	<p>POZNAWCZY</p>	
<p>3.</p> <p>A. Z dużą ciekawością odkrywam otaczający mnie świat</p> <p>B. Wolę skupiać swoją uwagę na rzeczach, które już dobrze znam i rozumiem</p>	<p>A</p> <p>B</p>	<p>Twórcza</p> <p>Odtwórcza</p>	<p>POZNAWCZY</p>	
<p>4.</p> <p>A. Kiedy komuś coś wyjaśniam robię to w sposób plastyczny i obrazowy, posługuję się przykładami</p> <p>B. Kiedy komuś coś wyjaśniam robię to w sposób krótki, oszczędny w słowach bez przykładów</p>	<p>A</p> <p>B</p>	<p>Twórcza</p> <p>Odtwórcza</p>	<p>POZNAWCZY</p>	

<p>5.</p> <p>A. Kiedy się uczę zapamiętuję wszystko nawet to czego nie rozumiem. Nie tracę czasu na zrozumienie, ważne jest dla mnie żeby zapamiętać.</p> <p>B. Kiedy się uczę zapamiętuję treści powiązane ze sobą logicznie</p>	<p>A</p> <p>B</p>	<p>Odtwórcza</p> <p>Twórcza</p>	<p>POZNAWCZY</p>
<p>6.</p> <p>A. Niewiele jest rzeczy, które mogłyby mnie zmusić do długich analiz i zgłębiania wiedzy – wolę gotowe rozwiązania</p> <p>B. Kiedy coś mnie zaciekawi staram się to samodzielnie</p>	<p>A</p> <p>B</p>	<p>Odtwórcza</p> <p>Twórcza</p>	<p>POZNAWCZY</p>
<p>7.</p> <p>A. Kiedy czytam książki i gazety wybieram informacje, które mi są potrzebne</p> <p>B. Trudno mi wybrać to, co jest ważne w natłoku różnorodnych</p>	<p>A</p> <p>B</p>	<p>Twórcza</p> <p>Odtwórcza</p>	<p>POZNAWCZY</p>
<p>8.</p> <p>A. Lubię fantazjować, wymyślać zdarzenia, które nie mają odzwierciedlenia w rzeczywistości</p> <p>B. Nie lubię fantazjować, odwołuję się do zdarzeń i faktów, które mają odbicie w rzeczywistości</p>	<p>A</p> <p>B</p>	<p>Twórcza</p> <p>Odtwórcza</p>	<p>POZNAWCZY</p>
<p>9.</p> <p>A. Lepiej jest mi się uczyć kiedy ktoś z dorosłych tym kieruje</p> <p>B. Samodzielnie planuję jak i czego mam się uczyć</p>	<p>A</p> <p>B</p>	<p>Odtwórcza</p> <p>Twórcza</p>	<p>POZNAWCZY</p>

<p>10.</p> <p>A. Zdobywam wiadomości poprzez zadawanie sobie i innym wiele pytań</p> <p>B. Nie zastanawiam się co by było, gdyby...</p>	<p>A</p> <p>B</p>	<p>Twórcza</p> <p>Odtwórcza</p>	<p>POZNAWCZY</p>
<p>11.</p> <p>A. Lubię zadania, które sugerują jedno oczywiste rozwiązanie</p> <p>B. Lubię zadania, które dają możliwość wielu rozwiązań</p>	<p>A</p> <p>B</p>	<p>Odtwórcza</p> <p>Twórcza</p>	<p>EMOCJONALNO MOTYWACYJNY</p>
<p>12.</p> <p>A. Lubię innym opowiadać o swoich pomysłach</p> <p>B. Lepiej się czuję, gdy nie muszę opowiadać innym o swoich pomysłach</p>	<p>A</p> <p>B</p>	<p>Twórcza</p> <p>Odtwórcza</p>	<p>EMOCJONALNO MOTYWACYJNY</p>
<p>13.</p> <p>A. Nieznane sytuacje napełniają mnie lękiem, staram się ich unikać</p> <p>B. Nieznane sytuacje traktuję jako wyzwanie, chętnie się w nich sprawdzam</p>	<p>A</p> <p>B</p>	<p>Odtwórcza</p> <p>Twórcza</p>	<p>EMOCJONALNO MOTYWACYJNY</p>
<p>14.</p> <p>A. Trudne sytuacje motywują mnie do działania</p> <p>B. Trudne sytuacje mnie paraliżują</p>	<p>A</p> <p>B</p>	<p>Twórcza</p> <p>Odtwórcza</p>	<p>EMOCJONALNO MOTYWACYJNY</p>
<p>15.</p> <p>A. Krytyka innych nie jest dla mnie problemem</p> <p>B. Nie lubię jak inni mnie krytykują, drażni mnie to i denerwuje</p>	<p>A</p> <p>B</p>	<p>Twórcza</p> <p>Odtwórcza</p>	<p>EMOCJONALNO MOTYWACYJNY</p>
<p>16.</p> <p>A. Lubię towarzystwo innych osób</p> <p>B. Często nie przepadam za towarzystwem innych osób</p>	<p>A</p> <p>B</p>	<p>Twórcza</p> <p>Odtwórcza</p>	<p>EMOCJONALNO MOTYWACYJNY</p>

<p>17.</p> <p>A. Ważne jest dla mnie co czują inne osoby</p> <p>B. Rzadko zastanawiam się co czują inni</p>	<p>A</p> <p>B</p>	<p>Twórcza</p> <p>Odtwórcza</p>	<p>EMOCJONALNO MOTYWACYJNY</p>
<p>18.</p> <p>A. Jestem raczej osobą poważną, rzadko dostrzegam śmieszność różnych sytuacji</p> <p>B. Mam duże poczucie humoru</p>	<p>A</p> <p>B</p>	<p>Odtwórcza</p> <p>Twórcza</p>	<p>EMOCJONALNO MOTYWACYJNY</p>
<p>19.</p> <p>A. Zazwyczaj jestem z siebie zadowolony</p> <p>B. Bardzo często myślę, że powinienem się zmienić</p>	<p>A</p> <p>B</p>	<p>Twórcza</p> <p>Odtwórcza</p>	<p>EMOCJONALNO MOTYWACYJNY</p>
<p>20.</p> <p>A. Nie mam wpływu na to co mnie spotyka</p> <p>B. Mam poczucie, że ode mnie zależy wiele rzeczy</p>	<p>A</p> <p>B</p>	<p>Odtwórcza</p> <p>Twórcza</p>	<p>EMOCJONALNO MOTYWACYJNY</p>
<p>21.</p> <p>A. Gdy mam problem wybieram jedno pasujące, sprawdzone wcześniej rozwiązanie</p> <p>B. Gdy mam problem staram się rozwiązać go na różne sposoby</p>	<p>A</p> <p>B</p>	<p>Odtwórcza</p> <p>Twórcza</p>	<p>DZIAŁANIOWY</p>
<p>22.</p> <p>A. Gdy szukam rozwiązania jakiegoś problemu, to biorę pod uwagę nawet najbardziej różne pomysły</p> <p>B. Gdy szukam rozwiązania jakiegoś problemu nie łączę wykluczających się rozwiązań</p>	<p>A</p> <p>B</p>	<p>Twórcza</p> <p>Odtwórcza</p>	<p>DZIAŁANIOWY</p>

<p>23.</p> <p>A. Gdy mam zadanie do wykonania biorę pod uwagę jeden, najbardziej oczywisty punkt widzenia</p> <p>B. Gdy mam zadanie do wykonania, patrzę na nie z różnych punktów widzenia</p>	<p>A</p> <p>B</p>	<p>Odtwórcza</p> <p>Twórcza</p>	<p>DZIAŁANIOWY</p>
<p>24.</p> <p>A. Kiedy coś robię nie powielam ciągle tych samych rozwiązań</p> <p>B. Rozwiązując problem odwołuję się do sprawdzonych rozwiązań</p>	<p>A</p> <p>B</p>	<p>Twórcza</p> <p>Odtwórcza</p>	<p>DZIAŁANIOWY</p>
<p>25</p> <p>A. Kiedy coś robię potrafię się nad tym długo koncentrować</p> <p>B. Kiedy coś robię nie koncentruję się nad tym długo</p>	<p>A</p> <p>B</p>	<p>Twórcza</p> <p>Odtwórcza</p>	<p>DZIAŁANIOWY</p>
<p>26.</p> <p>A. Często rozwiązuję zagadki i szukam wyjaśnień różnych tajemnic</p> <p>B. Nie zajmuję się rozwiązywaniem zagadek, nie szukam wyjaśnień dla różnych tajemnic</p>	<p>A</p> <p>B</p>	<p>Twórcza</p> <p>Odtwórcza</p>	<p>DZIAŁANIOWY</p>
<p>27.</p> <p>A. Często wyrażam to co czuję przed publicznością</p> <p>B. Zazwyczaj nie prezentuję siebie przed innymi, unikam prezentacji przed publicznością</p>	<p>A</p> <p>B</p>	<p>Twórcza</p> <p>Odtwórcza</p>	<p>DZIAŁANIOWY</p>
<p>28.</p> <p>A. Często współpracuję z innymi, chętnie dzielę się swoimi pomysłami</p> <p>B. Nie jestem zwolennikiem dzielenia się swoimi pomysłami</p>	<p>A</p> <p>B</p>	<p>Twórcza</p> <p>Odtwórcza</p>	<p>DZIAŁANIOWY</p>

<p>29.</p> <p>A. Nie wykorzystuję dziwnych zastosowań dla przedmiotów, które wiadomo do czego służą</p> <p>B. Chętnie wykorzystuję różne pomysły zastosowania dla jednego przedmiotu</p>	<p>A</p> <p>B</p>	<p>Odtwórcza</p> <p>Twórcza</p>	<p>DZIAŁANIOWY</p>
<p>30.</p> <p>A. Bez trudu rozwiązuję zadania, w których trzeba zwracać uwagę na szczegóły</p> <p>B. Kiedy coś obserwuję nie skupiam uwagi na drobiazgach i szczegółach</p>	<p>A</p> <p>B</p>	<p>Twórcza</p> <p>Odtwórcza</p>	<p>DZIAŁANIOWY</p>

2.2. Analiza ilościowa

Obliczając wyniki uzyskane na podstawie kwestionariusza postaw twórczych versus odtwórczych można zastosować następujące podejścia:

a) obliczyć wynik surowy, jako sumę punktów danej skali, pamiętając, iż odpowiedź w zależności od klucza waha się od 1 do 5:

Zdecydowanie A – 5 punktów

Raczej A – 4 punkty

Ani A ani B – 3 punkty

Raczej B – 2 punkty

Zdecydowanie B – 1 punkt

Maksymalna liczba może wynieść wówczas 150, co oznacza wysoki poziom postaw twórczych a tym samym wnioskujemy o niskim poziomie zachowań odtwórczych. Możemy tutaj obliczyć ponadto surowe wyniki do przejawiania zachowań twórczych lub odtwórczych w poszczególnych sferach: poznawczej, emocjonalno-motywacyjnej i działaniowej.

Dla skali mierzącej twórczość w aspekcie sfery poznawczej są to następujące pytania: 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10 (maksymalna liczba punktów 50).

Dla skali mierzącej twórczość w aspekcie sfery emocjonalno-motywacyjnej: 11,12,13,14,15,16,17,18,19,20 (maksymalna liczba punktów 50).

Dla skali mierzącej twórczość a aspekcie działaniowym: 21,22,23,24,25,26,27, 28,29,30 (maksymalna liczba punktów 50).

W przypadku otrzymania wyniku 0 lub oscylującego wokół tej wartości, można wnioskować zarówno o braku zachowań twórczych jak i odtwórczych, ale także może to być równowaga cech pomiędzy tymi dwoma obszarami.

b) przeliczyć surowe wyniki na steny.

Analizy statystyczne związane z tzw. normalizacją kwestionariusza pozwoliły wyodrębnić normy stenowe odpowiednio dla grup dziewcząt i chłopców (dokładne analizy norm w rozdziale dotyczącym normalizacji).

Zastosowano tu skalę stenową (10 stopniową), wynik interpretuje się zgodnie z jej właściwościami, jako wysoki – steny 7-10, przeciętny – steny 5-6, niski- steny 1-4.

Podczas interpretowania wyników ilościowych w indywidualnych przypadkach można posłużyć się wynikami surowymi i odpowiednio przedziałami norm. Każdy badany uczeń może być zdiagnozowany pod kątem zachowań twórczych/odtwórczych a także z rozróżnieniem na 3 sfery postaw: poznawczą, emocjonalno-motywacyjną i działaniową. Wydaje się nawet potrzebne aby dokonywać obliczeń i prezentować wyniki tych 3 skal a następnie konfrontować te ustalenia z ogólnym wynikiem.

2.3. Analiza jakościowa

Po dokonaniu analizy i interpretacji ilościowej otrzymanych wyników interpretacji jakościowej dokonuje się zgodnie z poniżej przedstawionymi opisami poszczególnych podskal z uwzględnieniem norm stenowych.

Twórczość/sfera poznawcza

Wynik wysoki (10-7 sten)

Świadczy o dużej samodzielności poznawczej jednostki. Osoba badana przejawia wysoki poziom zainteresowania nowymi zjawiskami, jest bardzo pomysłowa, ambitna, lubi samodzielnie rozwiązywać zadania, przy czym cechuje ją także skłonność do fantazjowania. Jednostka raczej ma tendencje do idealizowania rzeczywistości, może posługiwać się barwnym opisem świata. Lubi rozwiązywać zadania, zapamiętuje tylko istotne treści wiążąc je w logiczne konstrukty.

Wynik przeciętny (5-6 sten)

Świadczy o zróżnicowanym, raczej umiarkowanym zainteresowaniu odkrywaniem świata i rozwiązywaniu zadań. Osoba może cechować się pomysłowością, samodzielnością ale przy większych trudnościach potrzebuje wsparcia i pomocy innych osób. Jednostka rzadko odbiega od wytyczonych standardów, zapamiętuje to co wydaje się potrzebne ale często uczy się schematycznie, bez logicznego namysłu nad treścią i zastosowaniem wiedzy. Osoba raczej

stereotypowa ale w momencie zadziałania jakiegoś silnego bodźca może być daleka od schematyczności i przewidywalności.

Wynik niski (1-4 sten)

Świadczy o tzw. postawie odtwórczej. Osoba jest niezainteresowana nowymi zjawiskami, raczej mało pomysłowa, niesamodzielna, zapamiętuje treści bez namysłu nad nimi.

Twórczość /sfera emocjonalno-motywacyjna

Wynik wysoki (10-7 sten)

Świadczy o dość optymistycznej ale często i zawyżonej samoocenie jednostki, którą motywują trudne, nowe zadania i nieznane sytuacje. Osoba taka cechuje się raczej pozytywnym stosunkiem do innych, połączonym często z empatią i umiejętnym przyjmowaniem krytycznych uwag. Osoba ma poczucie humoru, nie zniechęca się porażkami, łatwo nawiązuje współpracę z innymi.

Wynik przeciętny (5-6 sten)

Świadczy o ambiwalentnej samoocenie, chwiejnej postawie wobec otoczenia. Jednostka raczej preferuje zadania z jednym możliwym rozwiązaniem, zniechęca się zadaniami nowymi i trudnymi. Motywują ją znane i przewidywalne sytuacje, lubi pracować w grupie, którą zna i która ją akceptuje.

Wynik niski (1-4 sten)

Świadczy o postawie odtwórczej. Osoba raczej zamknięta, niechętnie współpracuje z innymi, lubi sytuacje przewidywalne i stereotypowe rozwiązania. Zniechęca się bardzo łatwo trudnymi zadaniami, nie lubi poszukiwać rozwiązań, często sięga do sprawdzonych przykładów, woli naśladować niż odkrywać.

Twórczość/ sfera działaniowa

Wynik wysoki (10-7 sten)

Świadczy o umiejętności elastycznego, niestereotypowego często nieprzewidywalnego działania. Jednostka dostrzega różne punkty widzenia w rozwiązywaniu problemu, nie lubi powielać gotowych rozwiązań, potrafi się skoncentrować na jakimś działaniu. Osoba lubi prezentować swoje pomysły, swój punkt widzenia na forum, jest zainteresowana odkrywaniem nieznanych rzeczy, lubi zagadki, łamigłówki.

Wynik przeciętny (5-6 sten)

Świadczy o różnym sposobie zachowań jednostki. Osoba może czasami przejawiać tendencje do poszukiwania nieszablonowych rozwiązań, koncentracji nad zadaniami i samodzielności ale może także szybko ulec zmęczeniu, zniechęceniu i wycofać swoją

aktywność. Jednostka raczej nieprzewidywalna i zachowanie determinowane bodźcami w kierunku bądź kreatywności bądź naśladownictwa, bierności.

Wynik niski (1-4 sten)

Świadczy o postawie odtwórczej. Jednostka powiela gotowe rozwiązania, nie lubi poszukiwać, odkrywać, zaczynać czegoś jako nowe zadanie. Osoba ma raczej trudności w koncentracji, nie lubi prezentować swoich myśli, rozwiązań przed innymi, jest mało pomysłowa, raczej pasywna z tendencją do naśladownictwa.

3. Psychometryczne właściwości narzędzia

3.1. Opis próby normalizacyjnej

Badania właściwe zostały przeprowadzone w celu sprawdzenia właściwości diagnostycznych i psychometrycznych nowopowstałego narzędzia: Skali Postaw Twórczych versus Odtwórczych - wersja dla gimnazjum (klasy I- III) w ramach projektu Europejskiego Funduszu Społecznego „Opracowanie i udostępnienie spójnego pakietu narzędzi diagnostycznych i materiałów dydaktycznych wspomagających proces rozpoznawania predyspozycji i zainteresowań zawodowych uczniów” realizowanego przez Krakowską Akademię im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego z siedzibą w Krakowie w okresie od 1.04.2009 do 30.01.2012.

Badania właściwe Skalą Postaw Twórczych versus Odtwórczych - wersja dla gimnazjum (klasy I- III) przeprowadzone zostały w okresie od 1.10.2010 do 31.03.2011 wśród 1052 osobowej grupy uczniów z próby ogólnopolskiej.

Badania były prowadzone przez zespół w składzie: dr Jolanta Pułka, dr Barbara Ostafińska-Molik i dr Szymon Czaplinski we wszystkich szesnastu województwach w Polsce w następujących miejscowościach:

- województwo świętokrzyskie: Kielce, Sandomierz, Zagnańsk
- województwo łódzkie: Łódź, Radomsko, Wielgomłyny
- województwo kujawsko – pomorskie: Bydgoszcz, Grudziądz, Żłotniki Kujawskie
- województwo warmińsko – mazurskie: Olsztyn, Pisz, Straduny
- województwo mazowieckie: Warszawa, Żyrardów, Zalesie Górne
- województwo śląskie: Bielsko – Biała, Pszczyna, Strumień
- województwo opolskie: Opole, Kluczbork, Komprachcice
- województwo lubuskie: Gorzów Wielkopolski, Nowa Sól, Kożuchów
- województwo pomorskie: Gdańsk, Sopot, Łąg
- województwo podkarpackie: Rzeszów, Przemyśl, Radymno
- województwo lubelskie: Lublin, Biała Podlaska, Przybysławice
- województwo podlaskie: Białystok, Łomża, Gródek
- województwo zachodnio – pomorskie: Szczecin, Gryfice, Barwice
- województwo wielkopolskie: Poznań, Gniezno, Krzymów
- województwo dolnośląskie: Wrocław, Oleśnica, Cieszków.

Do analizy danych przyjęto po weryfikacji i selekcji zgromadzonego materiału badawczego 994 kwestionariuszy. W poniższych tabelach przedstawiono dane dotyczące rozkładu danych dla zależności: płeć a klasa, płeć a wiek badanych.

Tabela 2 Podział uczniów ze względu na płeć i klasę, do której uczęszczają

			klasa			Ogółem
			1	2	3	
płeć	Chłopak	Liczebność	148	196	118	461
		% z Ogółem	14,8%	19,6%	12,2%	46,7%
	dziewczyna	Liczebność	152	193	187	532
		% z Ogółem	15,2%	19,3%	18,7%	53,3%
Ogółem		Liczebność	300	389	305	994
		% z Ogółem	30,1%	39,0%	31,0%	100,0%

Tabela 3 Płeć a rok urodzenia respondentów

			Rok urodzenia			Ogółem
			1995	1996	1997	
płeć	Chłopak	Liczebność	130	201	130	461
		% z Ogółem	13,0%	20,1%	13,5%	46,7%
	dziewczyna	Liczebność	199	186	147	532
		% z Ogółem	19,9%	18,6%	14,7%	53,3%
Ogółem		Liczebność	329	387	277	994
		% z Ogółem	33,0%	38,8%	28,3%	100,0%

Po odrzuceniu kwestionariuszy niekompletnych, a więc np. nieprawidłowo wypełnionych lub takich, w których braki danych przekraczały 10% ostateczna liczebność próby normalizacyjnej wyniosła 994 osoby.

3.2. Rzetelność kwestionariusza

Rzetelność skali – rozumiana jako jej wewnętrzna spójność, daje nam informację o tym, na ile dana skala mierzy to, co mierzy; czyli w jakim stopniu poszczególne pozycje skali mierzą to, co cała skala. Aby można było mówić o rzetelności skali, poszczególne pozycje skali powinny mierzyć ten sam konstrukt – korelacja pomiędzy poszczególnymi pozycjami skali powinna być wysoka. W zagadnieniu rzetelności mogą być wykorzystywane różne miary zgodności, najczęściej używaną techniką jest tutaj współczynnik Alfa Cronbacha, który to mierzy stosunek wariancji poszczególnych pozycji do wariancji całej skali (sumy tych pozycji).

Za pomocą Alfa Cronbacha sprawdzana jest korelacja pomiędzy odpowiedziami na poszczególne pytania z kwestionariusza wywiadu oraz łącznym wynikiem przeprowadzonego pomiaru. Im silniejsza korelacja, tym większe prawdopodobieństwo, że skala jest rzetelna

i mierzy określony konstrukt, wymiar, właściwość, które są przedmiotem pomiaru. Alfa Cronbacha może przyjmować wartość od 0 do 1, gdzie 0 oznacza całkowity brak korelacji (skala nie jest rzetelna), a 1 - korelację „idealną” (skala jest w pełni rzetelna).

W badaniach wzięło udział 1002 uczniów – z czego do analizy wykorzystano 994 kwestionariusze, które spełniały kryteria przyjęcia do analizy – ostatecznie zanalizowano 994 kwestionariuszy (532 kwestionariusze dziewcząt, 461 kwestionariuszy chłopców).

Wnioskowania o zgodności wewnętrznej skal kwestionariusza dokonano obliczając współczynnik zgodności Alfa Cronbacha. Rzetelność skali jest bardzo zadawalająca – wynosi dokładnie: 0,874. W przypadku poszczególnych skal rzetelność ta waha się od 0,749 do 0,763.

Poniższa tabela zawiera rozkład wartości Alfa Cronbacha poszczególnych skalach (Tabela nr 4).

Tabela 4 Współczynnik zgodności wewnętrznej

Skala	Alfa Cronbacha
Postawa twórcza	0,874
Sfera poznawcza	0,756
Sfera działaniowa	0,753
Sfera emocjonalno-motywacyjna	0,755

3.3. Charakterystyka poszczególnych pozycji kwestionariusza – moc dyskryminacyjna pozycji

Na podstawie danych z badań ustalono moc dyskryminacyjną w całym narzędziu do badania postaw twórczych versus odtwórczych. Analiza mocy dyskryminacyjnej pozycji oznacza korelację poszczególnych twierdzeń z wynikiem ogólnym skali. Wynik ogólny respondenta to suma uzyskanych przez niego punktów z wszystkich twierdzeń diagnostycznych. Wartość diagnostyczną mają tylko te pozycje skali, których moc dyskryminacyjna ujawniła się jako istotna statystycznie ($p < 0,05$). Im wyższa istotność tym lepszym wskaźnikiem postawy jest dana pozycja.

Tabela 5 Charakterystyka pozycji narzędzia do badania postaw twórczych versus odtwórczych

Nr pozycji (twierdzenia)	Wskaźnik dla pozycji Ogółem (N=994)
pyt_1	,260
pyt_2	,322
pyt_3	,364
pyt_4	,302
pyt_5	,220
pyt_6	,240
pyt_7	,178
pyt_8	,132
pyt_9	,184
pyt_10	,334
pyt_11	,147
pyt_12	,431
pyt_13	,281
pyt_14	,401
pyt_15	,161
pyt_16	,331
pyt_17	,276
pyt_18	,248
pyt_19	,182
pyt_20	,235
pyt_21	,305
pyt_22	,307
pyt_23	,243
pyt_24	,154
pyt_25	,337
pyt_26	,370
pyt_27	,199
pyt_28	,456
pyt_29	,189
pyt_30	,381

W przypadku 9 pozycji (7,8,9,11,15,19,24, 27 i 29) moc dyskryminacyjna nie osiągnęła wartości przekraczającej 0,2, za to 70 % pytań uzyskało ten wskaźnik – w tym 43 % pytań uzyskało wskaźnik mocy dyskryminacyjnej przekraczając wartość 0,3. Najwyższą wartość charakteryzują się pytania numer: 30,28,26,25,22,21, 16,14, 12. Pytania numer 28,14,12 uzyskały wskaźnik mocy dyskryminacyjnej przekraczający wartość 0,4.

Nie usunięto twierdzeń, gdzie moc dyskryminacyjna nie osiągnęła wartości 0,2 ze względu na fakt, iż w ocenie sędziowskiej pytania te cechowały się zadowalającą zgodnością ocen. Dodatkowo, stanowią one istotny wskaźnik dla budowania poszczególnych podskal.

3.4. Trafność narzędzia

Trafność Skali postaw twórczych vel odtwórczych sprawdzona została metodą trafności diagnostycznej i teoretycznej.

Trafność diagnostyczna, która określa, w jakim stopniu narzędzie pozwala dokonywać diagnozy poziomu cechy u osoby badanej, została zweryfikowana poprzez tzw. metodę sędziów kompetentnych.

Czterech sędziów kompetentnych poproszono o ocenę, na pięciostopniowej skali, trafności zdań do badanego zjawiska. W wyniku obliczenia współczynnika zgodności Sędziów kompetentnych dla wszystkich pozycji zawartych w kwestionariuszu otrzymaliśmy średni stopień zgodności (wynoszący 0,421), przy bardzo dobrym wyniku w zakresie istotności asymptotycznej (0,001)

Średnia z tych ocen wyniosła 4,22. Ogólnie cała skala została oceniona raczej wysoko, sędziowie kompetentni uznali, iż skala postaw twórczych vel odtwórczych jest zgodna z założeniami teoretycznymi.

Poniższa tabela zawiera dokładne dane.

Tabela 6 Wynik testu istotności W-Kendalla

Dane	Wynik ogólny	Wynik dla poszczególnych kategorii/skal		
		Sfera poznawcza	Sfera działaniowa	Sfera emocjonalno-motywacyjna
N	4	4	4	4
Współczynnik W Kendalla	,421	,484	,328	,234
Chi-kwadrat	99,304	36,765	24,943	17,779
Df	59	19	19	19
Istotność asymptotyczna	0,01	0,08	,162	,537

Najwyższą zgodność uzyskały pozycje w obszarze sfery poznawczej (0,48 współczynnik zgodności Kendalla) przy 3,9 średniej, niska zgodność dotyczy sfery działaniowej (W.Kendalla=0,32) i średnich na poziomie 4,3, a jeszcze niższa sfery emocjonalno – motywacyjnej (W. Kendalla = 0,23) z bardzo wysokimi średnimi 4,7. W wyniku przeanalizowania poszczególnych pozycji zauważalne są duże rozbieżności w ocenach Sędziowskich.

W celu oszacowania trafności teoretycznej skali przeprowadzono analizę czynnikową (metodą głównych składowych z rotacją varimax i normalizacją Kaisera).

Analiza czynnikowa służy określeniu wewnętrznej struktury skali. Pierwszym etapem badań statystycznych było sprawdzenie założeń analizy czynnikowej. Z danych wynika, iż macierz korelacji spełnia warunki wymagane dla zebranego zbioru danych. Miara Adekwatności Doboru Próby K-M-O wynosi 0,814 co wskazuje na prawidłowy dobór (zakłada się, że K-M-O powinno być nie mniejsze niż 0,5. Jeżeli $KMO < 0,5$ wyniki analizy czynnikowej mogą nie spełnić postawionych przed nimi zadań).

Test sferyczności Bartletta, który sprawdza hipotezę zerową mówiącą, że macierz korelacji zmiennych jest macierzą jednostkową, czyli ma na przekątnej jedynki, a na pozostałych polach zera. W badaniach $\chi^2 = 3244,799$ a poziom istotności testu Bartletta jest zerowy, statystycznie istotny co tym samym wskazuje, iż dane nadają się do wykonania analizy czynnikowej.

Redukcji 30 składowych do 8 czynników dokonano przy wykorzystaniu analizy czynnikowej (wyodrębnianie w oparciu o kryterium Kaisera i wykres osypiska, rotacja metodą varimax). Wymiary wyjaśniają łącznie 30% wariacji zmiennych.

4. Normalizacja

Normalizacja to zabieg statystyczny polegający na ustaleniu zależności między wynikami uzyskanymi za pomocą danego narzędzia (np. testu, kwestionariusza) a wynikami średnimi w danej populacji (lub w interesującej badacza próbie).

Wynik uzyskany w teście to tzw. wynik surowy. Nie daje on jeszcze podstawy do oceny poziomu mierzonej cechy badanego.

Na podstawie wyników surowych nie można porównać dwóch osób przebadanych danym testem, ani wyników w dwóch różnych testach.

Normy są więc układem odniesienia dla wyniku testowego; nadają mu znaczenie i podstawę interpretacji. Normy pokazują czy na tle określonej populacji otrzymany wynik surowy jest wynikiem przeciętnym, niskim czy może wysokim, na ile odbiega od wyniku przeciętnego, jak ocenić aktualny wynik z innymi wynikami tej osoby (także w tym samym teście).

Tabela 7 Normy stenowe w zakresie twórczości dla dziewcząt i chłopców

Steny	Twórczość/dziewczęta	Twórczość/chłopcy
1	0 – 31	0 – 20
2	32 – 43	21 – 33
3	44 – 55	34 – 47
4	56 – 67	48 – 60
5	68 -78	61 -73
6	79 – 90	74 – 87
7	91 - 102	88 – 100
8	103 - 114	101 – 113
9	115 - 126	114 – 126
10	127 +	127 +

Tabela 8 Opis postaw twórczych, rozróżnienie ze względu na płeć

Opis wyniku	Skala postaw twórczych - dziewczęta	Skala postaw twórczych- chłopcy
Niski	0 – 67	0 – 60
Średni	68- 90	61- 87
Wysoki	91 +	88 +

Tabela 9 Skala postaw twórczych – normy stenowe dla dziewcząt i chłopców w poszczególnych sferach

STENY	Sfera poznawcza		Sfera emocjonalno – motywacyjna		Sfera działaniowa	
	dziewczęta	chłopcy	dziewczęta	chłopcy	dziewczęta	Chłopcy
1	0-25	0-22	0-23	0-22	0-22	0-20
2	26-27	23-25	24-26	23-25	23-25	21-23
3	28-30	26-28	27-29	26-28	26-28	24-26
4	31 - 33	29-31	30-32	29-31	29-30	27-29
5	34-36	32-34	33-35	32-34	31-33	30-32
6	37-38	35-37	36-37	35-37	34-36	33-35
7	39-41	38-41	38-40	38-40	37-38	36-38
8	42-44	42-44	41-43	41-43	39-41	39-41
9	45-47	45-47	44-46	44-46	42-44	42-45
10	48+	48 +	47+	47+	45 +	46 +

Interpretacja skali stenowej od 1 – do 10 jest następująca: wyniki z przedziału 5 – 6 są przeciętne, wyniki z przedziału 1 – 4 za niski a wyniki z przedziału 7 – 10 sten traktuje się jako wysoki³³.

³³ Por. J. Brzeziński, Metodologia badań psychologicznych, Warszawa 2010.

Bibliografia

- Amabile T.M. (1996), *Creativity in Context. Update to the Social Psychology of Creativity*, Westview Press.
- Dobrołowicz W. (1995), *Psychodydaktyka kreatywności*, WSPS, Warszawa.
- Giza T. (1998), *Pedagogika twórczości w pracy nauczycielskiej*, WSP, Kielce.
- Góralski A. (1990), *Być nowatorem. Poradnik twórczego myślenia*, PWN, Warszawa.
- Kaufmann A., Fustier M., Drevet A. (1975), *Inwentyka. Metody poszukiwania twórczych rozwiązań*, Wydawnictwo Naukowo-Techniczne, Warszawa.
- Kozielecki J. (2001), *Psychotransgresjonizm. Nowy kierunek psychologii*, Wydawnictwo Akademickie "Żak", Warszawa.
- Nalaskowski A. (1998), *Społeczne uwarunkowania twórczego rozwoju jednostki*, wyd. II, WSiP, Warszawa.
- Nęcka E. (1994), *TRoP ... Twórcze Rozwiązywanie Problemów*, Oficyna Wydawnicza "Impuls", Kraków.
- Nęcka E. (1995), *Proces twórczy i jego ograniczenia*, Oficyna Wydawnicza "Impuls", Kraków.
- Nęcka E. (1998), *Trening twórczości*, wyd. III, Oficyna Wydawnicza "Impuls", Kraków.
- Nęcka E. (2001), *Psychologia twórczości*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk.
- Pietrasiniński Z. (1969), *Myślenie twórcze*, Warszawa, PZWS.
- Popek S. (2001), *Człowiek jako jednostka twórcza*, Wydawnictwo UMCS, Lublin.
- Popek S., red. (2004), *Twórczość w teorii i praktyce*, Wydawnictwo UMCS, Lublin.
- Proctor T. (2002), *Twórcze rozwiązywanie problemów*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk.
- Sajdak A. (2008), *Edukacja kreatywna*, Wydawnictwo WAM, Kraków
- Schulz R. (1990), *Twórczość - społeczne aspekty zjawiska*, PWN, Warszawa.
- Stasiakiewicz M. (1999), *Twórczość i interakcja*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.
- Sternberg R.J., Lubart T.I. (1995), *Defying the Crowd. Cultivating Creativity in a Culture of Conformity*, The Free Press, New York.
- Sternberg R.J. (red.), (1999), *Handbook of Creativity*, Cambridge University Press.
- Strzałecki A. (1969), *Wybrane zagadnienia psychologii twórczości*, PWN, Warszawa.
- Szmidt K.L (2007), *Pedagogika twórcza*, Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk.
- Szymański M.S. (1987), *Twórczość i style poznawcze uczniów*, WSiP, Warszawa.
- Tokarz A. (1985), *Rola motywacji poznawczej w aktywności twórczej*, Ossolineum, Wrocław.
- Żuk T. (1986), *Uzdolnienia twórcze a osobowość*, UAM, Poznań

Spis tabel

Tabela 1 Twierdzenia kwestionariusza skal postaw twórczych versus odtwórczych	15
Tabela 2 Podział uczniów ze względu na płeć i klasę, do której uczęszczają.....	25
Tabela 3 Płeć a rok urodzenia respondentów.....	25
Tabela 4 Współczynnik zgodności wewnętrznej.....	26
Tabela 5 Charakterystyka pozycji narzędzia do badania postaw twórczych versus odtwórczych	27
Tabela 6 Wynik testu istotności W-Kendalla	28
Tabela 7 Normy stenowe w zakresie twórczości dla dziewcząt i chłopców.....	30
Tabela 8 Opis postaw twórczych, rozróżnienie ze względu na płeć	30
Tabela 9 Skala postaw twórczych – normy stenowe dla dziewcząt i chłopców w poszczególnych sferach.....	31

Spis rysunków

Rysunek 1 Etapy konstruowania narzędzia badawczego	13
--	----

Aneks 1. Skala Postaw Twórczych i Odtwórczych

Krakowska Akademia
im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego

Skala Postaw Twórczych i Odtwórczych dla gimnazjum

Autor: Agnieszka Guzik, Patrycja Huget

Instrukcja:

Poniżej przedstawione zostały do wyboru po dwa stwierdzenia w każdym zadaniu. Przeczytaj je uważnie i oceń na ile pasują do Ciebie. Zaznacz odpowiednią liczbę według następującej zasady:

- 1- **Zdecydowanie B**
- 2- **Raczej B**
- 3- **Trudno stwierdzić czy A, czy B**
- 4- **Raczej A**
- 5- **Zdecydowanie A**

Jeżeli wybierzesz numer 3 to znaczy, że nie jesteś pewien(a) czy zdanie A, czy B pasuje do Ciebie. Staraj się jednak korzystać z tej możliwości rzadko i w ostateczności, nawet gdyby trzeba się było się dłużej zastanowić, rozważ opcję A lub B.

Pamiętaj, że przy każdym zadaniu możesz wybrać tylko jedną liczbę.

1 zdecydowanie B	2 raczej B	3 trudno stwierdzić czy A czy B	4 raczej A	5 zdecydowanie A
----------------------------	----------------------	--	----------------------	----------------------------

Zadanie 1.

- a. Gdy poznaję nowe zagadnienie lub zjawisko - interesują mnie wszystkie jego szczegóły i elementy
- b. Gdy poznaję nowe zagadnienie lub zjawisko – interesuję się przede wszystkim jego ogólną charakterystyką

Zadanie 2.

- A. Często mam wiele pomysłów na rozwiązanie jednego problemu
- B. Wystarcza mi jedno rozwiązanie jakiegoś problemu, nie staram się szukać kilku pomysłów

Zadanie 3.

- A. Z dużą ciekawością odkrywam otaczający mnie świat
- B. Wolę skupiać swoją uwagę na rzeczach, które już dobrze znam i rozumiem

Zadanie 4.

- A. Kiedy komuś coś wyjaśniam robię to w sposób plastyczny i obrazowy, posługuję się przykładami
- B. Kiedy komuś coś wyjaśniam robię to w sposób krótki, oszczędny w słowach bez przykładów

1 zdecydowanie B	2 raczej B	3 trudno stwierdzić czy A czy B	4 raczej A	5 zdecydowanie A
----------------------------	----------------------	---	----------------------	-------------------------------

Zadanie 5.

A. Kiedy się uczę zapamiętuję wszystko nawet to czego nie rozumiem. Nie tracę czasu na zrozumienie, ważne jest dla mnie żeby zapamiętać.

B. Kiedy się uczę zapamiętuję treści powiązane ze sobą logicznie

Zadanie 6.

A. Niewiele jest rzeczy, które mogłyby mnie zmusić do długich analiz i zgłębiania wiedzy – wolę gotowe rozwiązania

B. Kiedy coś mnie zaciekawi staram się to samodzielnie poznać i zrozumieć

Zadanie 7.

A. Kiedy czytam książki i gazety wybieram informacje, które mi są potrzebne

B. Trudno jest mi wybrać to, co jest ważne w natłoku różnorodnych informacji

Zadanie 8.

A. Lubię fantazjować, wymyślać zdarzenia, które nie mają odzwierciedlenia w rzeczywistości

B. Nie lubię fantazjować, odwołuję się do zdarzeń i faktów, które mają odbicie w rzeczywistości

Zadanie 9.

A. Lepiej jest mi się uczyć kiedy ktoś z dorosłych tym kieruje

B. Samodzielnie planuję jak i czego mam się uczyć

1 zdecydowanie B	2 raczej B	3 trudno stwierdzić czy A czy B	4 raczej A	5 zdecydowanie A
----------------------------	----------------------	---	----------------------	-------------------------------

Zadanie 10.

- A. Zdobywam wiadomości poprzez zadawanie sobie i innym wiele pytań
- B. Nie zastanawiam się co by było, gdyby....

Zadanie 11.

- A. Lubię zadania, które sugerują jedno oczywiste rozwiązanie
- B. Lubię zadania, które dają możliwość wielu rozwiązań

Zadanie 12.

- A. Lubię innym opowiadać o swoich pomysłach
- B. Lepiej się czuję, gdy nie muszę opowiadać innym o swoich pomysłach

Zadanie 13.

- A. Nieznane sytuacje napełniają mnie lękiem, staram się ich unikać
- B. Nieznane sytuacje traktuję jako wyzwanie, chętnie się w nich sprawdzam

Zadanie 14.

- A. Trudne sytuacje motywują mnie do działania
- B. Trudne sytuacje mnie paraliżują

Zadanie 15.

- A. Krytyka innych nie jest dla mnie problemem
- B. Nie lubię jak inni mnie krytykują, drażni mnie to i denerwuje

Zadanie 16.

- A. Lubię towarzystwo innych osób
- B. Często nie przepadam za towarzystwem innych osób

1 zdecydowanie B	2 raczej B	3 trudno stwierdzić czy A czy B	4 raczej A	5 zdecydowanie A
----------------------------	----------------------	--	----------------------	----------------------------

Zadanie 17.

- A. Ważne jest dla mnie co czują inne osoby
- B. Rzadko zastanawiam się co czują inni

Zadanie 18.

- A. Jestem raczej osobą poważną, rzadko dostrzegam śmieszność różnych sytuacji
- B. Mam duże poczucie humoru

Zadanie 19.

- A. Zazwyczaj jestem z siebie zadowolony
- B. Bardzo często myślę, że powinienem się zmienić

Zadanie 20.

- A. Nie mam wpływu na to co mnie spotyka
- B. Mam poczucie, że ode mnie zależy wiele rzeczy

Zadanie 21.

- A. Gdy mam problem wybieram jedno pasujące, sprawdzone wcześniej rozwiązanie
- B. Gdy mam problem staram się rozwiązać go na różne sposoby

Zadanie 22.

- A. Gdy szukam rozwiązania jakiegoś problemu, to biorę pod uwagę nawet najbardziej różne pomysły
- B. Gdy szukam rozwiązania jakiegoś problemu nie łączę wykluczających się rozwiązań

1 zdecydowanie B	2 raczej B	3 trudno stwierdzić czy A czy B	4 raczej A	5 zdecydowanie A
----------------------------	----------------------	---	----------------------	-------------------------------

Zadanie 23.

- A. Gdy mam zadanie do wykonania biorę pod uwagę jeden, najbardziej oczywisty punkt widzenia
- B. Gdy mam zadanie do wykonania, patrzę na nie z różnych punktów widzenia

Zadanie 24.

- A. Kiedy coś robię nie powielam ciągle tych samych rozwiązań
- B. Rozwiązując problem odwołuję się do sprawdzonych rozwiązań

Zadanie 25.

- A. Kiedy coś robię potrafię się nad tym długo koncentrować
- B. Kiedy coś robię nie koncentruję się nad tym długo

Zadanie 26.

- A. Często rozwiązuję zagadki i szukam wyjaśnień różnych tajemnic
- B. Nie zajmuję się rozwiązywaniem zagadek, nie szukam wyjaśnień dla różnych tajemnic

Zadanie 27.

- A. Często wyrażam to co czuję przed publicznością
- B. Zazwyczaj nie prezentuję siebie przed innymi, unikam prezentacji przed publicznością

1 zdecydowanie B	2 raczej B	3 trudno stwierdzić czy A czy B	4 raczej A	5 zdecydowanie A
----------------------------	----------------------	---	----------------------	-------------------------------

Zadanie 28.

- A. Często współpracuję z innymi, chętnie dzielę się swoimi pomysłami
 B. Nie jestem zwolennikiem dzielenia się swoimi pomysłami

Zadanie 29.

- A. Nie wykorzystuję dziwnych zastosowań dla przedmiotów, które wiadomo do czego służą
 B. Chętnie wykorzystuję różne pomysły zastosowania dla jednego przedmiotu

Zadanie 30.

- A. Bez trudu rozwiązuję zadania, w których trzeba zwracać uwagę na szczegóły
 B. Kiedy coś obserwuję nie skupiam uwagi na drobiazgach i szczegółach

Na koniec podaj jeszcze proszę parę informacji o sobie:

Rok urodzenia

Klasa: 1 2 3

Płeć: dziewczynka chłopiec

Nazwa miejscowości, w której mieszkasz:

Dziękuję za współpracę

Aneks 2. Klucz do narzędzia

Postawa twórcza	Sfera poznawcza	1A, 2A, 3A, 4A, 5B, 6B, 7A, 8A, 9B, 10A
	Sfera emocjonalno-motywacyjna	11B, 12A, 13B, 14A, 15A, 16A, 17A, 18B, 19A, 20B
	Sfera działaniowa	21B, 22A, 23B, 24A, 25A, 26A, 27A, 28A, 29B, 30A
Postawa odtwórcza	Sfera poznawcza	1B, 2B, 3B, 4B, 5A, 6A, 7B, 8B, 9A, 10B
	Sfera emocjonalno-motywacyjna	11A, 12B, 13A, 14B, 15B, 16B, 17B, 18A, 19B, 20A
	Sfera działaniowa	21A, 22B, 23A, 24B, 25B, 26B, 27B, 28B, 29A, 30B

Odpowiedzi będą następująco punktowane:

Zdecydowanie A – 5 punktów

Raczej A – 4 punkty

Ani A ani B – 3 punkty

Raczej B – 2 punkty

Zdecydowanie B – 1 punkt

